

NOA, PETAR PAN I USPAVANA LJEPOTICA¹ (EUROPSKI IMPERIJALIZAM MAŠTE)

NOAH, PETER PAN AND THE SLEEPING BEAUTY (EUROPEAN IMPERIALISM OF IMAGINATION)

Anis Bajrektarević²

Sažetak

Gospodarske nedaće; recesija planova i inicijativa; €-kriza; Brexit (najavljeni Britanski izlazak iz Unije) i iredentizam u Ujedinjenom Kraljevstvu, Španiji, Belgiji, Danskoj i Italiji; dugotrajna nestabilnost u Euromediterranskom teatru (dužnička kriza Europskog juga – zemalja skrutiniziranih i ismijavanih pod nadimkom SVINJE/PIGS, sve još jače podcrtano sa propalim državama mediteranskog Bliskog Istoka); terorizam; nezabilježeno loši odnosi sa Rusijom; priliv pretežito Muslimanskih izbjeglica sa Levanta u brojevima i intenzitetu nezabilježenim još od egzodusa Drugog Svjetskog Rata; konzekventan rast desničarskih političkih partija koje eksploiraju strah od drukčijosti što sada dodatno pojačava već prisutnu bojazan oko uzmičućih prava na rad i socijalnu pravdu, generacijsku nezaposlenost i socio-kulturne anksioznosti i egzistencijalni stress... Sami se temelji Europe tresu.

Iznenadujuće, veoma je malo javne debate o tome u Europi. Još više zabrinjava činjenica da bilo kakvo samopropitivanje Europe o njenoj ulozi i njenim proteklim politikama na Bliskom Istoku, te Europskom Istoku jeste jednostavno van svakog razmatranja. Bezgrešnost Brisela i EU, vođene od strane Atlansko-centralne Europe, je neupitna. Je li to istina ili tek dogma?

Ključne riječi: terorizam, kršćanska Europa, Bliski Istok, europejstvo

JEL klasifikacija: F5

UVOD

Jedna od vodećih figura europske Renesanse koje je uvelike inspirisala tadašnju intelektualnu obnovu, Dante, smješta Proroka Muhameda u osmi

1 Tekst je do sada objavljen u preko dvadeset zemlja na četiri kontinentna svijeta. Sa engleskog originala: *Noah, Peter Pan and the Sleeping Beauty – Imperialism of Imagination* prevela Mag. Iva Kožul (rev. A.B.)

2 prof. dr Anis Bajrektarević, šef katedre i profesor međunarodnog prava i globalnih političkih studija sa sjedištem u Beču, Austrija, anis@corpsdiplomatie.cd

krug svoga *Pakla*. Jedini koji su iza Muhameda su Juda, Brut i Satana. "Islam je shvaćen kao negacija kršćanstva, kao anti-Europski... a sam Muhamed kao antihrist u savezu sa samim davolom..." navodi Rana Kabbani u svom vanrednom uradku *Imperijalne Obmane (Imperial Fictions)*.

Ipak, obje religije vuku svoje korijene od Abrahama. Obje su živjele u harmoniji (ili su barem kohabitirale vijekovima unutar Bliskog Istoka, posebice u Lebanonu, Siriji, Iraku, Egiptu). Odkuda onda disharmoničan odnos između kršćanske Europe i Bliskog Istoka? Da li se možda Europa odlučila na kurs kolizije sa Muslimanima kako bi vještački stvorila homogenu, kompaktno europejstvo? Bez neprijatelja pred vratima, nema jedinstva u kući?

Ovo je onostoljetna priča, koja nije za naše doba – netko bi mogao reći. No, odsustvo svake samorefleksije na strani EU spram njene politike na Bliskom Istoku, nagna nas da ponovno zavirimo u neka tamna poglavlja europske povjesti, te u samu genezu njene predsekularne i sekularne misli.

BOŽIJI GRAD BRISEL: NEMA SPASENJA VAN EURO-ATLANSKOG³

Europa se prozvala 'kršćanskom' zato što je svoj identitet zamislila iliti izmislila kao Katolički u kontra-određenju spram islamskog Bliskog Istoka te istočnog (originarnog ili Pravoslavnog) kršćanstva. Samo kršćanstvo, naravno, potječe sa Bliskog Istoka, nikako iz Europe. U biti, ono se postupno univerziralo i europeiniziralo zahvaljujući na Balkanu rođenom Rimskom Imperatoru, koji je proveo znatan dio svog života na Bosforu, i koji je kao takav ukopan u Maloj Aziji – Konstantinu Velikom. Naravski, bila je to punopravna odluka ovog slavnog Imperatora, uz punu podršku cijele političke elite, da se grad Rim vrati administrativnoj periferiji, političko-ideološkom odbačeniku i geostrateškom predgradu.⁴

Zbog toga je post-Romansko/Vizantijska inauguracija 'Kršćanstva' kao puke kulture Zapada zahtjevala stalnu intelektualnu akrobatiku: Tako ovakova inverzija (gdje se ideološka i geopolitička periferija stalno i iznova nameće kao centar) zahtjeva oboje- i fizičku prinudu i nametnutu naraciju u velikom vremenu i prostoru.⁵

3 U Engleskom originalu autorovog teksta to glasi: *Civitas Dei Brussels: Extra Euro-Atlanticum, nulla salus*.

4 Čak i čuveni Seneka na jednom mjestu veli: "Od Kaptola prođoh ulicama našeg stolnog grada. U slavnome Rimu nigdje Rimljanina nema. Od Senata na sve četiri strane tuđinci su stranih boja i jezika, običaja i kultura iz dalekih pokorenih ili još neosvojenih zemalja. Oslobođeni robovih, neuhvaćeni tati, useljenici udaljenih svijetova – sve je to zauvijek preplavilo naš slavni Rim. Možda smo mijenjali svijet, ali će svijet nas zauvijek promijeniti." Dakle, i u Rimu 1. stoljeća shvatila se pregolema cijena koju *Imperijalizam u Žurbi* neminovno mora platiti.

5 Prebacivanje zvaničnog sjedišta Rimske Imperije na Bosfor predstavljalo je puno više od pukog sazrijevanja periferije, momenta kad ona odpočinje pritiskati na centar. To je zapravo značilo da se – u vrhuncu moći iz doba Milanskog Edikta Konstantina Velikog – periferna sila zapravo uspješno doselila bliže centru; ideološkom

Ova *a'la-kard* kreacija Katoličkog Kršćanstva ili da velimo; Zapadnjačke Ume, ispunila je dvije važne zadaće: onu na domaćem i onu na spoljnjem planu. Oboje je pomoglo jačanju feudalnog socio-ekonomskog i političko-vojnog sistema, i na tomu temeljeno, predkolonijalnog europskog kolektivnog identiteta. Kod kuće je to služilo koherentnijem osjećanju sebe (mi–oni paradigma): jedinstvu, nasilju, poslušnosti (*extra ecclesiam nulla salus* – nema spasa van Crkve, slijedstveno starom Rimskom rezonovanju ‘nema svijeta preko naših *Limes* zidina’, ili ovom modernijem: ‘nema prosperiteta van EU’). Prema inozemstvu, ova je mantra opravdavala kasnije vojne pohode te druge forme organiziranih pljački, sve udruženo sa prinudbenim društvenim identitetom.

Takva ‘katolička’ Europa Renesanse brzo je shvatila da ukoliko želi da se uspješno projecira – da fizički i/ili mentalno kolonizira prekomorske teritorije – njoj nužno treba ili prinuda (prorijeđavanje i asimilacija), hvatanja u radne logore (ropstvo), ili ‘konačno rješenje’ (fizička likvidacija). Ovakove strateške dileme oko instrumenata pogodnih za uporabu, uticala je te kasnije dominirala suštinskim debatama Europe toga vremena. Tako je stvoren koncept ‘krotkog divljaka’ – kog se može asimilirati, nasuprot ‘lošeg divljaka’ koji je predodređen za prinudbeni radni logor ili ‘konačno rješenje’. Ova prinudi-ili-istrijebi dilema ‘spasilaca duša’ čak je i kulminirala u pre-Westfalskoj kršćanskoj Umi. To se već zbilo tijekom poznate *Valladolidske kontraverze* iz 1550, kada se Juan Ginés de Sepúlveda’-in koncept *lošeg divljaka* sučelio sa Bartolomé de Las Casa’-inim stanovištem o *krotkom divljaku*.

U oba slučaja – argumentacija je ponudena – Amero/AfroAzijatski urođenici zaslužuju spasenje, jer oni imaju ‘jaku želju za tim’, ali su se pogledi razlikovali na pitanju da li snažne želje urođenika prevazilaze njihove ionako skromne mentalne sposobnosti da prime kršćanstvo. Tako su ove debate – koje su sam korijen kasnijih liberalnih teorija, i preteča današnjih doktrina o *promjeni režima*, *humanitarnoj intervenciji* te *strategiji predupređenja* (*preemption*) kao i *EU pristupni pregovori* (koji traže izvršioce a ne pregovarače) – uvijek pretpostavljale inferiornost (i pasivnost) Urođenika. Iskreno rečeno, ovo ostaje konstanta u ponašanju u međunarodnim odnosima: npr mišljenja o Libiji su se razlikovala, kao što se danas razlikuju po temi Sirije. Ipak, jednako za sva stajališta je: nitko ne konzultira lokalnu populaciju, te uzima u razmatranje što bi oni po sebi i za sebe željeli.⁶

(metafizičkom, religioznom) ali i geopolitičkom (fizičkom, geografskom). Nije to bilo uklinčenje (kao tijekom kasnijih Krstaških pohoda), nego transcencija. Ovo će biti prvi ovakav, te ujedno i posljednji uspješan čin iz Europe, tijekom cijelokupne ljudske povjesti. Ovako se Imperija održala daljnjih, impresivnih, 1.000 godina.

⁶ Stoljećima, ovo slijedi istu matricu: iz vana doktrinirana te nametnuta inferiornost, optuživanje, napad, marginalizacija, pasivizacija, pljačka, indirektna uprava, prisutnost preko daljinskog upravljača. Ili ako ga reduciramo na formulu binarnog koda: viktimizacija-kriminalizacija. Riječju: *humanitarna intervencija*.

LEGITIMIZACIJA IMPERIJALIZMA MAŠTE

Slijedom narednih epoha, pitanje 'konačne solucije' prolazilo je kroz sofistikaciju, te je konačno zamjenjeno kombinacijom *kulturne konverzije/pokoravanja* (nametnuta krotkost), političko-vojne poslušnosti i socijalno-ekonomskog aparthejda. Prikriveni aparthejd (koji je lako negirati, a teško dokazivati) obično je bolji o brutalnog genocida (kom se ulazi u trag jer se lako kvantificira). Na vrhuncu imperijalizma, ova *krotki-loši divljak* dilema ovaplotila se u dva pravca, implicitni i eksplicitni rasizam. Debata se tako fokusirala oko pitanja da li civilizacijska inferiornost može biti nadomještena putem imperijalne 'civilizirajuće' misije, gdje su Socijalni Darwinisti i 'znanstveni' rasisti bili puno pesimističniji, ali sa više ponuđenih mogućih solucija.⁷

Takozvana centralna dilema liberalizma (*Da li je liberalno nametati liberalne vrijednosti neliberalnim društvima*) bila je naravno samo nevino izgledajući vrh golemog ledenog brijega, neumornoga podrugojačivanja (denuncirajućeg razdvajanja Drugog). Tako je ova 'epistemologija' nadalje meko prizemljena kroz tzv. Petar Pan teoriju kojom se romantizira pojavnost Drugog prikazujući ga prije kao djetinje nemarnog i bespomoćnog, nego namjerno okrutnog i barbarskog: netko koketan, površan, nagodan, egzotičan. Dakle, svijet Istoka kao nevino uglazbljeno dijete koje nikada neće odrasti. Ovo je, naravno, vodilo cijelom nizu daljnjih binarnih kategorizacija, *mi-oni/ili-ili* pojednostavljivanja da bi se mogla jasno stvoriti razlika između ovako zamišljenog Zapada i konsturiranog Istoka.⁸

Zapad kao konstruirani muškarac nasuprot Istoku kao (re)konsturiranom žensku. 'Mozgom upravljani' muškarac spram 'tijelom vođeno' žensko. Falusoidno-izgledajući poluotoci i otoci (Atlansko-Skandinavske) Europe nasuprot maternjica-izgledajućeg kompaktnog kontinentalnog Afro-Azijskog masiva; Erektivno i eksplozivno spram reflektivnog i usisavajućeg; Sveprisutni (moreplovni i trgovački) otvoreni muškarac naspram skromne, rukama-radeće, čekajuće žene. Muževna, falusoidna, progresivno-erektirana vremenska linearnost spram periodično menstruaciono-odlivajuće ženskosti uhvaćene u regresivnim ciklusima stalnih stagnacija. Sve van ove matrice, nije se niti tretiralo ozbiljno.

Fizičko, meterijalno, ideološki, aktivno, polarizirajuće, odlučno spram metafizičkog, duhovnog, ezoteričnog, atmosferskog, uključujućeg, sveprožimajućeg. Stoga i ne treba da čudi da su sve operacionalizirane ideolo-

7 Na primjer, Cecil Rhodes, Britanski poduzetnik i arhitekt Aparthejda iz XIX stoljeća, imao je običaj reći da onaj tko se rodi kao Englez 'osvojio je glavnu premiju u lutriji života'. Pamte ga i po slijedećem: 'Valjano držim da smo vodeća rasa u svijetu, i da što više od svijeta naselimo to će biti bolje za ukupnu ljudsku vrstu.' Veliki dijelovi kolonizirane Afrike su se po njemu zvali – Rhodesia, praktički sve do jučer, do 1979.

8 Malo, stoga, treba iznenaditi da je 43. Predsjednik SAD-a (ne)slavno izjavio: 'ili ste sa nama ili protiv nas'... Njegov otac, 41. Američki Predsjednik, strategizirajući Hladni Rat i sumirajući njegov epilog efektivno je poentirao: 'Mi pobjeđujemo, oni gube'. Za Atlanski svijet sve odista mora biti Kijerkegorski *ili-ili*.

gije podrijetlom iz Europe. Šta drugo, kada su sve važnije svjetske religije isključivo iznjedrene u Azije, niti jedna u Europi.⁹

AGITPROP – NON-STOP

Postupno, imperijalna misija civiliziranja (*Ekspanzija je najbolji put k Sigurnosti*) dobiva novu formu. Ona tako postaje moralna obaveza – R2P (*Responsibility to Protect – Obveza Zaštite*), kao što je obveza roditelja da podignu svoje maleno dijete. Zgodni, mišićavi i snažni *Princ Ljepotan* sa Zapada ima jednu jedinu obavezu – da emancipira svoju *Uspavanu Ljepoticu* sa Istoka. ‘Poljabac’ je dakako bilo proiciranje zapadnjačke fizičke vojne prisutnosti, kršćanstva i trgovine.¹⁰ Tko je istočnjačka *Uspavana Ljepotica*?

Poznata poema Rudyard Kiplinga iz 1899, *Breme Bijelog Čovjeka* (*The White's Man Burden*) nudi neke odgovore opisujući ljude Istoka kao ‘pola đavli, pola djeca’ (‘half-devil and half-child’). “Uz optužbe onih od kojih si bolji / Mrze te oni koje štitiš” (“The blame of those ye better / The hate of those ye guard”) – Kipling upozorava i instruiira, on opisuje i poziva. U svojoj noveli *Princ Tancred – Novi Krstaški Pohod* (*Tancred – The New Crusade*) iz 1847, koja spade u klasike literature, mnogo hvaljeni i slavljani Britanski Premijer Benjamin Disraeli ustvrđuje: “Saksonska rasa, zaštićena svojom otočkom pozicijom, obilježila je ovo stoljeće svojim vrijednim i metodičnim karakterom. I kada superiorna rasa, sa superiornom idejom spram Rada i Poretka, napreduje, sve će naokolo progresirati... Rasa je sve!”¹¹ Poprilična je to intelektualna akrobatika i za samog Disraelija, koji niti je bio Saksonac, ni kršćanin.

Tijekom vremena, zapadni katolički misionari prerasli su u jedan od najsnažnijih i najutjecajnijih lobija koji zagovara misiju ‘civiliziranja’. Bilo je to, naravno, oboružavanje religije, nj. notorna zloroba za ideološke ciljeve. Isto kao danas, fanatici tada i tamo, bili su identificirani i daljnje radikalizirani, da velimo ‘inspirirani/nadahnuti’. Konačno, obično su bivali unajmlje-

9 Zaključno: Inventivan, proaktivan, znanstven, racionalan, discipliniran, samo-kontrolirajući/obuzdavajući, razuman, shvatajući, praktičan, ‘umom-upravljen’, neovisan, i najviše od sveg, zaštitnički Zapad. Istok, naravno, na suprot tome i inferioran: imitirajući, pasivan, praznovjeran, lijen, iracionalan, spontan, nerazuman, emocionalan, egzotičan, tijelom-vođen, ovistan, i nadasve, dječijeg izgleda. Korpulentna, zrela ‘muškost’ spram nezrele i fizički nerazvijene ‘ženskosti’. Falus muškosti vojske, industrije, tehnologije, brodarstva i trgovine koji je dobrodošao, ako ne već i od sveg srca pozvan, da prione na i buši bogatu ‘matemjicu’ sirovina, sijući tu u isto vrijeme svoje ideološko sjeme ‘civilizacije’.

10 Većina tzv. Međunarodnih/Kros-kontinentalnih Trgovinskih Paktova puno su bliže Kapitulacionim ugovorima (kao oni koje je Britanija nametnula Kini nakon Opijumskih ratova) nego fer, balansiranim i obostrano korisnim komercijalnim sporazumima. Ono što populami jezik današnjice naziva *barijere slobodnoj trgovini* zapravo su tek preostala socijalno-ekonomska suverena prava, te drugi prorijedeni instrumenti zaštite svenacionalne dobiti.

11 Sama novela je nazvana po Normanskom vođi prvih Europskih Križara, koji je kasnije postao *Princ Galileje*, i regent satelitske europske križarske države, koja se prostirala na dijelu današnje Sirije i Turske – Antiohije.

ni kao AGITPROP/Ideološka policija za račun grabljive elite, koja je sebe vješto skrivala iza fasade Feudalne Europske države. Prirodno, opravdanje se tražilo u bilo kakvoj Biblijskoj naraciji. Npr. pozivajući se na *Knjigu Stvočenja* i priču o tri Noina sina, te je interpretirajući kao 'obvezu' Dž/Jafetovu (Europa) da absorbira Šema (Azijate), te da porobi i kolonizira Hama ili Kaana (Crnci Afrike te Indijanosi Amerike i Australo-Pacifika). Začudujuće, prema *Knjizi Postanka* (Post 9, 27): "Nek' Bog raširi Jafeta, da prebiva pod šatorima Šemovim, Kanaanac nek' mu je sluga!"¹²

Kasniji dolazak Protestantizma pridodao je sviježi val Kršćanskom misionarstvu kako bi se forsirala matrica kolonizacije kao 'željenog' umetka u duše i tijela ljudi sa drugih kontinenata. Stoga, James Lorrimer i drugi arhitekti tadašnjeg političkog i međunarodnopravnog poretka dijele svijet u tri moguća sektora: civilizirani Bijeli, neotesani Žuti, i divlji Crni. *Žuti* su 'posrnuli ljudi', koji obitavaju na *terra infantilis* (*zemlji nedorasta*), i koji trebaju da se civiliziraju (ono što će kasnije prerasti u instrument Indirektne uprave, uz široko prakticiran socijalni aparthejd). Područja na kojima su *Crnci*, *Crvenokožci* i *Abordžini* smatra se 'begraničnim prostorom', *terra nullius* – *ničija zemlja* stvorena za to da bi se osvojila i kolonizirala, jer domoroci na nj. nemaju 'pravo rođenjem' (znači: fizička kolonizacija i direktna uprava, konačno riješenje i genocid).

Nesvršene zadaće 'spasenja svijeta' ipak su se vratile kući, Europi 20. stoljeća. Hitlerova interpretacija ovog 'spasenja' izgledala je ovako: civilizirani *Bijelac* (Arijevac) – Centralna Europa; *Žuti* (koje treba staviti pod indirektnu upravu, uz provedbu 'samo' socijalnog aharthejda) – Atlanska i Skandinavska Europa; *Crnci* (njihov je teritorij predodređeni za fizičku kolonizaciju, a oni sami za konačnu soluciju i genocid) – sve slavenske države Istočne i Rusofonske Europe.

I zbilja, uporno i stalno počev od 18. stoljeća nadalje, Europska tvrdnja da je 'civilizacija' monopol Zapada, jasno je implicirala da nema civilizacije – pa, stoga, niti spasenja – van zapadnjačkog modela.¹³ Poznati povjesničar Toynbee to naziva "sekularizirana verzija primitivne zapadno-kršćanske propozicije *Nemini salus ... nisi in Ecclesia* (*van Crkve nema spasenja*).” Pogledajte, tek onako za sebe, koliko sve trenutne debate, ponukane aktualnom izbjegličkom krizom, slijede gore spomentu matricu.

12 *Biblija, Stari i Novi zavjet* (Post 9,27), prijevod Bonaventura Dudo, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 2003.

13 Da bi se potpuno uklopila u taj novi mit, ova kasna civilizacijska pridošlica sa geografskog predgrađa (udaljeni poluotok sa hladne sjeverozapadne periferije Azijske kontinentalne ploče) počela je sebe nazivati *Stari Kontinent*.

TRIJANGULARNA EKONOMIJA DIFERENCIRANJA (DRUGOJAČENJA)

Svjetska se znanstvena zajednica uglavnom nedvojbeno slaže da je odlučujući faktor u redefiniranju perifernog prostora (iz hladne, subpolarne temperaturne zone) kakav je Europa, u napredni Zapad, bilo njeno proširenje strateške dubine preko Atlantika do Američkog kontinenta, nakon 1492. Ovo je omogućila tzv. Trijangularna transkontinentalna trgovina, brutalni instrument nametnut od strane Europe: Kao zvijeri hvatani i porobljavani Crnci koji se brodovima prebacuju u Ameriku, u zamjenu za tamošnje srebro i zlato, koje se transportira u Europu kako bi se pokrio golem deficit nastao masivnim uvozom vrhunskih tehnologija, proizvoda visoke kvalitete, drugih dobara te začina iz tada još uvijek superiornije Azije i Bliskog Istoka.¹⁴

Afro-Američki prihodi su bili toliko kolosalni za Atlansku Europu da su mnogi znanstvenici skloni smatrati tzv. Industrijsku revoluciju prije kao evolucijsku anomaliju nego kao normalan process društveno-tehnološkog razvoja, koji je nesmatan cvijetao ponajprije u Aziji. Ovakva brza promidžba od periferije do 'napredne civilizacije' naravno da je zahtjevala kompletnu rekonstrukciju Zapadnjačkog identiteta. Ovakava akrobatika – u povratnoj sprezi – također je stvorila, a kasnije i pospješila, raskol između dvije sfere: Istočne/Rusofonske – bliže pa tako i objektivnije prema Afroazijskim realnostima, te Zapadne (Atlanske/Skandinavske/Centralno europske) – više inključive, fokusirane na sebe i ignorantske sfere.

Dok je Atlansko krilo progresivno razvijalo svoju trgovačku i pomorsku moć, kako bi se postupno gospodarski i demografski nametalo prekomorskim zemljama, Istočna Europa – bez direktnog izlaza na otvorena mora – počela je zaostajati. Zaglibila se u zaostali feudalizam, te je mimo svoj volje počela igrati ulogu tampona iliti *sanitetskog koridora* (*cordon sanitaire*) prema Islamu i uopće prema Rusoorientalnom Istoku. Postupno, počev sa 15. stoljećem, ideja 'Zapadne Europe' počela se kristalizirati, jer su Otomanski Turci, a sa njima i Istočna Europa zamišljeni i opisani kao barbari. Tijekom 17. i 18. stoljeća, Atlansko-Skandinavska Europa opisuje sebe kao prosperitetni Zapad, koja graniči sa 'paganima/barbarima' smještenim odmah u njenom istočnom susjedstvu, te sa 'divljacima' na njenom jugu, zapadu i Dalekom Istoku. Shodno tome, mi ne možemo negiratiu golemu ulogu koju je fabricirana povjest odigrala zajedno sa 'znanstvenim' rasizmom i njegovim

14 Kako bi smo ilustrirali opseg, slijedeći podaci: počevši od ranog XVI stoljeća, u narednih 300 godina, 85% ukupne svjetske proizvodnje srebra, i 70% ukupne svjetske proizvodnje zlata dolazi sa koloniziranog američkog kontinenta. Nadalje, tijekom 17., 18. i 19. stoljeća uloga Crnih robova, trgovina robovima, Američki gospodarski centri primarno bazirani na robovlasničkim odnosima te 'robovske pijace', sve to je značajno doprinijelo poljoprivrednoj i industrijskoj 'revoluciji' Atlanske Europe – kakvu je mi 'povjesno' spoznajemo danas. Čak su Očevi nacije SAD-a bili robovlasnici (5 od najvažnijih 7 su to bili: Benjamin Franklin, John Jay, Thomas Jefferson, James Madison i George Washington).

teorijama na formiranje te kasnije očuvanje onoga što danas slovimo kao Europski identitet.¹⁵

Zamah europskog Prosvjetiteljstva bio je definitivn momenat da se iznova konstruira Europski identitet. Taj zahtijev je došao skupa sa fundamentalnim pitanjem *tko smo to mi*, te što je naše mjesto u svijetu današnice? Odgovoriti na takvo pitanje nužno je vodilo sistematizaciji, klasifikaciji *antropogeografske inverzije* i – iskreno rečeno – kao ponovnom „otkrivanju“ svijeta. Od Renesanse do Prosvjetiteljstva, neka se vrsta intelektualnog aharthejd režima postupno stvarala.¹⁶ Uspon Zapada prikazivao se kao puko samorodno i 'bezgrešno začecje' kako je to jasno naveo John M. Hobson. Europljani su sebe označili kao (jedini ili) najprogresivniji subjekt ukupne povjesti svijeta jučer, svijeta danas i svijeta sutra, dok su ljudi Istoka (npr. Azijate, kao 'ljudi bez povjesti') shvaćeni kao pasivni, spori i nazadni. I dok je Solarni sistem 'postao' heliocentričan, dobrobit i sudbina naše planete poravnala se u Europocentrizam. Mantra *Svijet je ravna ploha (world is flat)* tako je pretvorila sve mimo Europskog kontinenta u jednu jedinu golemu sanitarnu *no-fly-zone* (u zonu zabrane letenja).

“Ideja Europe pronašla je svoj najpostojaniji izričaj u konfrontaciji sa Orijentom u doba imperijalizma. Kroz nadmetanje sa drugim civilizacijama europski se identitet formirao. Europa nije obrazovala sopstveni identitet iz sebe same nego kroz nametanje cijelog niza globalnih kontrasta. U tom diskursu održavanja dihotomije Sebe i Drugog, Europa i Orijent postali su suprotni polovi u sistemu civilizacijskih vrijednosti koje je kao takve grubo uspostavio, tumačio i održavao tzv. Stari Kontinent.” – navodi Delanry.

Zbilja, čak i uporabna riječ engleskog jezika za: *odrediti, pozicionirati, adaptirati, prilagoditi, usaveziti, identificirati, odgovarati, usmjeriti, upravljati, navigirati i komandirati* ima orinetalnu konotaciju. (Pro)naći i locirati sebe nasuprot Orijenta, znači orijentirati sebe.

15 U tom smislu je naknadno preokrojena kompletna povjest Klasičnog perioda, a sa njom i kasniji periodi. (Upozoravajući na fantomski konstrukt tzv. Ilirske epohe – iznimno vrijedan i smion rad o izvanjskom pokoravanju fabriciranom naracijom nam dolazi od sjajnog Domagoja Nikolića.) Takav je i konstrukt Istočno i Zapadno Rimsko Carstvo, kao i Vizantija/Bizantijum. U izvorima tog vremena ne postoji niti jedan jedini dokument o postojanju Bizantijuma, niti dva Carstva, već samo jedno jedino univerzalno koje postoji sve do sredine 15 stoljeća u kontinuitetu, i čija se prestonjica službeno preselila iz Rima na Bosforus jedanaest stoljeća ranije (tačnije 330 n.e.).

16 Ovakovu povjesnu anomaliju ja obično opisujem kao *antropogeografsku inverziju* gdje periferija nasrće na centar periferizirajući ga, i uspjavajući da sebe predstavi kao centar. Pa tako, naš današnji geopolitički (i ideološki) centar obitava na geografskim periferijama našega planeta (u rukama je kasnih civilizacijskih dolazaka, kao što su to Britanija, Skandinavija, Rusija, Kanada, SAD, Japan, Australija, Novi Zeland, Koreja, Singapur). Da bi se uspostavila i održala ovakva kolosalna inverzija nije bilo moguće bez brutalne prinude tijekom dugog vremena i na znatnim prostorima. Sljedstveno, to je zahtjevalo kombinaciju fizičkih i metafizičkih (tvrdih/prinuda i mekih/privlačnost) instrumenata: fizičko vojno prisustvo periferije u centru, u kombinaciji sa striktno kontrolisanom naracijom.

Feudalna je Europa identificirala sebe negativno spram Levanta i Islama. Jasno, to je bio identitet koji je počivao na dubokoj nesigurnosti. Dokaz? Izvanjska manifestacija unutarnje nesigurnosti i tjeskobe uvijek je agresivna nasrtljivost.

Je li šta od te prošlosti još uvijek živo ili operativno? Kako se to odnosi spram današnjice?

AMBIJENT, ANTI-ORIJENT

Europa je uzastopno propuštala da odgovori prema Istoku i Bliskom Istoku putem dijaloga (instrumenti) i konsenzusa (institucije), iako je imala i još uvijek ima oboje (kroz Savjet Europe, OSCE, EU Instrument Dobrosusjedstva/ENP, Barselonski Proces, itd.). Ona je za posljednjih 25 godina prema Bliskom Istoku uglavnom odgovarala vojno (ili/i sankcijama, što je rat drugog oblika koji u konačnici dovodi do istog; socijalno-gospodarskog i mentalno pustošenja) – kroz ‘Koalicije Voljnih’.

Ipak, za Europu koja se ubrzano i gospodarski i demografski skuplja, konfrontacija se više ne isplati. Dok je još praktično do jučer (nakon II S.R.), četiri od pet najvećih gospodarstava obitavalo u Europi, danas samo jedno nije u Aziji. Niti jednog više nema u Europi.¹⁷ (Tomu sličan i slijedeći podatak: dok je gospodarstvo SAD-a doprinosilo sa 54% svjetske proizvodnje 1945, danas ono jedva ima 1/3 tog udjela.)

Jednostavno, Stari Kontinent nije više bogati klub. On je samo mjesto sjećanja na bogatstva prošlosti. EU mora ubrzano učiti kako da de-eskalira i pristaje na kompromise. To mu je u najboljem interesu, zarad jedine moguće budućnosti. Stoga je krajnje vrijeme, za one čija je prestonjica u Briselu, da evolviraju u svojim pogledima i sprovedbama.

Ako smo iole ozbiljni, hajde da krenemo od odgovora na slijedeće pitanje: Da li je tzv. Ruski ekspanzionizam ili Bliskoistočni ‘Islamofašizam’ spontan ili isprovociran, samorodan ili tek puki odraz u ogledaju nečega što strši ispred. Konačno, zašto su izvorni europski Muslimani (oni sa Balkana) i njihovi blizanci, izvorni kršćani MENA-e (oni sa Levanta) dvije identično blijede sjenke na golemom zidu prepunom rupa od metaka.

¹⁷ Trenutak ‘liberalne istine’ uvijek dolazi sa Atlantika. Tako, Ana Palacio koja je služila obje strane Atlantika (prvo kao španski Ministar Inozemnih Poslova, te kasnije i kao Senior Podpredsjednik Svjetske Banke bazirane u Vašingtonu) – pored mnogih drugih – nedavno je upozorila zapadnu ‘Ummah’: “Poslije godina odmahivanja rukama nad Obaminom strategijom davanja prednosti Aziji, čak i dok je Rusija izazivala nevolje po Ukrajini, Europa konačno još jednom postaje fokus američke politike. Ali dublji smisao ove poruke manje je ohrabrujući. Amerikanci djeluju jer europski partneri to ne rade. Ovaj obrat je problematičan. Američko učešće uvijek je bilo nužno da bi se postizao željeni momentat, ali europski utjecaj je oduvijek bio ta kritična masa potrebna kako bi se svjetski liberalni poredak kretao u željenom pravcu. Gladano iz ugla EU, posljednji američki ‘otkup’ sigurnosnih dugova stvara osnov da poslije dvije decenije utjecaja koji joj je rastao, Europa konačno izgubi mogućnost kontrole globalne naracije.” (dio citata podvučen je od strane A.B.)

Autor je dugogodišnji šef katedre i profesor međunarodnog prava i globalnih političkih studija sa sjedištem u Beču, Austrija. Pored više od stotinu radova objavljenih u preko pedeset zemalja svijeta i prevednih na dvadesetak jezika, objavio je tri knjige: *Geopolitika tehnologije – Ima li života poslije Fejsbuka (Geopolitics of Technology – Is There Life after Facebook?)*, izdana od strane Njujorškog Addleton Academic Publishers; *Geopolitika – Europa Sarajevo 100 godina kasnije (Geopolitics – Europe of Sarajevo 100 years later)*, izdana od Dobra Knjiga, Sarajevo; te upravo objavljena *Geopolitika–Energija–Tehnologija (Geopolitics –Energy– Technology)* od strane njemačkog izdavača LAP. U pripremi mu je knjiga *Nema Azijskog vijeka (No Asian century...)*.

Abstract

Economic downturn; recession of plans and initiatives; euro-crisis; Brexit and irredentism in the UK, Spain, Belgium, Denmark and Italy; lasting instability in the Euro-Med theatre (debt crisis of the Europe's south – countries scrutinized and ridiculed under the nickname PIGS, coupled with the failed states all over the MENA); terrorism; historic low with Russia; influx of predominantly Muslim refugees from Levant in unprecedented numbers and intensities since the WWII exoduses; consequential growth of far-right parties that are exploiting fears from otherness which are now coupled with already urging labor and social justice concerns, generational unemployment and socio-cultural anxieties... The very fundamentals of Europe are shaking.

Strikingly, there is a very little public debate in Europe about it. What is even more worrying is the fact that any self-assessing questioning of Europe's involvement and past policies in the Middle East, and Europe's East is simply off-agenda. Immaculacy of Brussels and the Atlantic-Central Europe-led EU is unquestionable. Corresponding with realities or complying with a dogma?

Ključne riječi: *terrorism, Christian Europe, Middle East, European collective identity*

LITERATURA

1. Kabani, R. (1994), *Imperial Fictions: Europe's Myths of Orient*, Pandora Books
2. Brading, D.A. (1991), *The First America: the Spanish Monarchy, Creole Patriots, and the Liberal State 1492-1867*, Cambridge University Press, (pages 80-88)
3. Losada, A. (1971), *The Controversy between Sepúlveda and Las Casas in the Junta of Valladolid*, The Northern Illinois University Press, (pages 280-282)
4. Toynbee, A. J. (1934-61), *A Study of History*, Vol VII: *Universal States; Universal Churches* (Oxford University Press 1954) and Vol XII: *Reconsiderations* (Oxford University Press 1961)
5. McBrien, R. (2000), *Lives of the Popes*, Harper San Francisco
6. Wright, L. (2006), *The Looming Tower: Al-Qaeda and the Road to 9/11*, First Vintage Books

7. Kipling, R. (1899), *The White Man's Burden: The United States and The Philippine Islands*, NY 2(99) McClure's Magazine, (reprint, 1934)
8. Disraeli, B. (1847), *Tancred: Or the New Crusade (Complete)*, (reprint: Echo Library August 28, 2007)
9. Curtin, P.D. (1984), *Cross-Cultural Trade in World History*, Cambridge University Press
10. Abu-Lughod, J. L. (1989), *Before European Hegemony*, Oxford: Oxford University Press
11. Lorimer, J. (1880), *The Institutes of Law: a Treatise of the Principles of Jurisprudence as Determined by Nature (2 ed.)*, Edinburgh – London: William Blackwood & Sons (retrieved via Archive.org as of 14022016)
12. Wolf, E. R. (1982), *Europe and the People Without History*, Berkeley: University of California Press
13. Hobson, J.M. (2004), *The Eastern Origins of Western Civilization*, Cambridge University Press
14. Delanry, G. (1995), *Inventing Europe*, London, Macmillan (p.84)
15. Bajrektarević, A. (2015), *Geopolitics – Energy – Technology: Europe and the World 100 years Later*, Lambert Academic Publishing, Germany
16. Palacio, A. (2016), *Europe on the Sidelines*, Project Syndicate (13 Feb 2016, pg.27).

